

ZAKONODAVSTVO O VOJNOM ORDINARIJATU U HRVATSKOJ

Matija BERLJAK, Zagreb

Sažetak

Vojni ordinarijat u Hrvatskoj osnovala je Sveta Stolica 1997. godine. Autor u članku govori o zakonodavstvu, bilo općem bilo partikularnom, po kojem se ravna dušobrižnička skrb vjernika katolika, pripadnika oružanih snaga i redarstvenih službi u našoj Državi. U tom zakonodavstvu isprepleću se odredbe kanonskoga prava s odredbama građanskoga prava ili sa sklopljenim ugovorima između Svete Stolice i Republike Hrvatske. Nije nam namjera tumačiti pojedine odredbe u svezi spomenutog ordinarijata, nego navodimo i opisujemo – nakon kratkog prikaza duhovne skrbi za vojnike kroz povijest – sve one dokumente, zakone, ... koji se odnose i koji važe za sve Vojne ordinarijate u svijetu pa tako i naš, da bi zatim govorili o partikularnim zakonima koji se tiču samo Vojnog ordinarijata u Hrvatskoj, a koji nadopunjuju opće zakonodavstvo.

Ključne riječi: Vojni ordinarijat, Hrvatska, opće i partikularno zakonodavstvo, dušobrižništvo, oružane snage, redarstvene službe.

Uvod

Apostolska Stolica je dekretom Kongregacije za biskupe *Qui successimus*¹ 25. travnja 1997. godine osnovala Vojni ordinarijat u Hrvatskoj, a to je bilo moguće jer je prethodno, 19. prosinca 1996. godine, bio potpisan bilateralni *Ugovor između Svete Stolice i Republike Hrvatske o dušobrižništvu katoličkih vjernika, pripadnika oružanih snaga i redarstvenih službi Republike Hrvatske*.² To je veliki, važan događaj za Crkvu i Državu a bio je moguć tek nakon što je Hrvatska postala neovisna i samostalna. Na taj način i u našoj domovini osnovan je Vojni

¹ Tekst bule: latinski preslik i hrvatski prijevod u *Dokumenti o Vojnom ordinarijatu u Republici Hrvatskoj*, (dalje *Dokumenti...*), Zagreb 1999., str. 22–23.

² Tekst Ugovora u *Službene vijesti Hrvatske biskupske konferencije*, (dalje SVHBK), br. 2 – 1996. (5), Zagreb, 28. prosinca 1996., str. 14–16 i u *Dokumenti...*, op. cit., str. 17–21.

ordinarijat što je bila želja otaca II. vatikanskog sabora »...neka se, prema mogućnosti u svakom narodu osnuje vojni vikarijat«. ³

Crkva se prema duhovnoj skrbi za vojnike oduvijek odnosila s dužnom pozornošću »zbog posebnih okolnosti njihova života« ⁴ i zato je tijekom povijesti nastojala i preko svojih zakona dušobrižništvo vojnika što bolje urediti imajući u vidu potrebe osoba, vremena i mjesta. Danas je na poseban način jasno da ti zakoni ne mogu biti isti za sve narode »budući da broj katolika koji se obvezuju na vojnu službu nije apsolutno ni relativno posvuda jednak i budući da se prilike u pojedinim mjestima međusobno razlikuju«. ⁵ Crkva je izdala opće odredbe koje obvezuju sve Vojne ordinarijate na svijetu, ali želi da se »u okvir tog općeg zakona, odredbe nadopune« partikularnim zakonima. U njima se isprepliću odredbe kanonskog s građanskin pravom ili sa sklopljenim ugovorima između Svete Stolice i Republike Hrvatske. Nakon kratkog prikaza duhovne skrbi za vojnike u prošlosti, biti će govora o općem i partikularnom zakonodavstvu po kojemu se ravna naš Vojni ordinarijat.

I. Duhovna skrb za vojnike kroz povijest

Papa Ivan Pavao II. u uvodnom dijelu konstitucije *Duhovna skrb za vojnike* ističe da se Crkva – koja je po Božjoj zapovijedi poslana evangelizirati svakog čovjeka – oduvijek odnosila s posebnom pozornošću prema duhovnoj skrbi za vojnike. Oni »predstavljaju posebnu socijalnu skupinu« i radi toga »trebaju... konkretan i poseban oblik dušobrižništva«. ⁶

Duhovna skrb za vojnike nastala je u najranijim vremenima kršćanstva te je već u vrijeme cara Konstantina Velikoga na neki način bila uređena. O tome nam svjedoči Hermije Sozomen u svojoj crkvenoj povijesti koju je napisao između 439. i 450. godine. On opisuje kako je dušobrižništvo vojnika bilo uređeno za vrijeme tog kršćanskog cara. Imali su šator koji je služio kao kapelica da ne bi u samotnim uvjetima, osobito prije boja car i njegovi vonici bili bez svetog mje-

³ II. vatikanski sabor, Dekret o pastirskoj službi biskupa '*Christus Dominus*', (dalje CD), br. 43.

⁴ *Isto*.

⁵ Uvodni, doktrinalni dio Apostolske konstitucije pape Ivana Pavla II. od 21. travnja 1986. '*Spirituali militum curae*' u: *Acta Apostolicae Sedis* (dalje AAS) 78 (1986.), str. 481–486; hrvatski prijevod te konstitucije '*Duhovna skrb za vojnike*' (dalje DSV) koji navodimo u članku nalazi se u *Dokumenti...*, op. cit., str. 9–15.

⁶ DSV str. 9; Opširno o duhovnoj skrbi za vojnike kroz povijest s naznačenom bibliografijom vidi: F. A. PUGLIESE, *Storia e legislazione sulla Cura-Pastorale alle Forze Armate*, Torino 1956.; E. BUSATO, *La Chiesa, lo Stato e i militari*, Vigodarzere–Padova 1992., E. CAVATERRA, *Sacerdoti in grigioverde. Storia dell' Ordinariato militare italiano*, Milano 1993.

sta, gdje su hvalili Gospodina, zajedno molili i slavili svete obrede. Vojsku su pratili svećenici i đakoni, kojima je bila dužnost da budu na tom svetom mjestu i da tu slave svete funkcije. Svaka rimska legija imala je šator-kapelicu kao i svećenike i đakone koji su bili dodjeljeni svetoj službi.⁷ O tome svjedoči, kako je vidljivo na spomenutom mjestu u bilješki, za svoje vrijeme i Henrik Valesio.⁸ Papa Pelagije I. (556.–561.) u pismu biskupu Lovri Centumcellskom svjedoči o dušobrižništvu vojnika koje je postojalo i u vrijeme mira te bilo na neki način već organizirano pod vlašću mjesnog biskupa sa svećenicima, đakonima i subđakonima.⁹

Premda je briga Crkve za vojnike postojala od najranijih vremena ipak se sve do XVI. stoljeća, dakle s nastankom stalnih vojski, ne može govoriti, u strogom smislu riječi, o pravoj i vlastitoj uređenoj crkvenoj jurisdikciji. Crkvene strukture na čijem je vrhu bio opunomoćeni prelat s posebnim ovlastima za pojedine narode nastaju tek s papom Inocentom X. (1644.–1655.).¹⁰ Razdoblje – raznih

⁷ Usp. H. SOZOMENUS, *Ecclesiastica historia* (Henrico VALESIO interprete) u J. P. MIGNE, *Patrologiae cursus completus, series graeco-latina* (dalje PG) vol. 67, Luteciae Parisiorum 18., str. 879–882 gdje doslovno piše: »...Porro ut milites ad Deum pari cum ipso ratione colendum assuefaceret, arma crucis effigie insignivit; et in palatio ecclesiam aedificavit: et quoties ad bellum proficisceretur, tabernaculum ad ecclesiae similitudinem fabricatum circumferre consueverat: ita ut ne quidem in solitudine constitutus, tam ipse, quam exercitus ejus sacra aede careret, in qua Deum laudare, ac preces fundere, et sacra mysteria percipere possent. Sequebantur enim sacerdotes et diaconi tabernaculo assidentes, qui juxta Ecclesiae ritum ejusmodi officia obirent. Atque ex eo tempore, Romanorum legiones, quae nunc numeri vocantur, singulae proprium sibi tabernaculum facere coeperunt, et sacerdotes et diaconos proprios ac peculiare habere...«.

⁸ Usp. isto str. 879–880, bilješka 34; Henrik VALESIO u svezi Sozomenovog teksta nadodaje: »...Similiter hodie apud nos singulae legiones suos habent presbyteros, quos eleemosynarios vocant, qui missarum solemnias celebrent, et sacramenta ministrent militantibus...«.

⁹ Usp. Papa PELAGIJE I., *Epistolae, seu potius fragmenta Lucae Holstenii studio primum et tenebris vindicata*, u J. P. MIGNE, *Patrologiae cursus completus, series latina* (dalje PL) vol. 69, Luteciae Parisiorum, 18., str. 416 gdje doslovno piše: »Pelagius Laurentio episcopo Centumcellensi. – Principali devotissimorum militum, qui illic in civitate Centumcellensi consistunt, relatione ad nos directa sacram insinuant se clementissimi principis impetrasse, quae eis presbyterum, diaconum, et subdiaconum fieri debere praecepit. Ideo hortamur dilectionem tuam ut personas ipsas videas, et diligenter inquiras, ne aliquid contra canones commisissent; et si eos inculpabiles repereris, et vitae ipsorum laudabile testimonium videris, veniente mediana septimana Paschae, si Dominus voluerit, et si vixerimus, unumquemque per officia quae praediximus promovere non differas. Caveat sibi presbyter ille nunquam se sine nostri et tui nominis recitatione sacra mysteria celebrare.«.

¹⁰ Usp. INOCENT X., *Breve Cum sicut maiestatis*, od 26. rujna 1645., u 'Bullarium Romanum', Taurini 1868., vol. XV, str. 410. I u samoj ap. konstituciji DSV navodi se ovo papino pismo (str. 9) te se u bilješki 3. doslovno kaže: »Ovi prelati nastupali su kadkad 'kao da su u odnosu prema svjetovnim svećenicima pravi biskupi i vrhovni pastiri'«.

papinih manje svečanih pisama (breve), koja podjeljuju za pojedine slučajeve posebne ovlasti prelatima – traje sve do XIX. stoljeća. Kada je papa Pio X. (1903.–1914.) motuproprijem *In hac Beatissimi Petri Cathedra* od 3. svibnja 1910. ustanovio prvi Vojni vikarijat u Čileu, počelo je novo razdoblje. Pape ustanovljuju, u strogom smislu riječi, crkvene strukture za dušobrižništvo vojnika. Prema spomenutom vikarijatu osnivaju se vikarijati i u drugim državama.¹¹ Ipak treba naglasiti da su se prvi vojni vikarijati ravnali samo po partikularnom pravu koje je sadržavao akt ustanovljenja vikarijata i sporazum između Svete Stolice i države.

Zakonik kanonskoga prava iz 1917. godine ne spominje Vojne vikarijate već samo u kan. 451 § 3 upućuje na posebno zakonodavstvo Svete Stolice glede vojnih kapelana. Doslovno se u kanonu kaže: »U pogledu vojnih kapelana treba se držati posebnih odredaba Svete Stolice«.

Novo, veoma značajno razdoblje glede pastoralne skrbi za vojnike nastaje kada je Sveta konzistorijalna kongregacija (danas je to Kongregacija za biskupe) proglasila 23. travnja 1951. godine *Sollemne semper*.¹² Ta instrukcija, s još četiri dokumenta koja su nakon nje objavljena¹³, doista sadržava zajedničko, opće pravo za vojni pastoral. Odredbe su veoma precizne i njima se uređuje ustrojstvo i pastoralno djelovanje vojnih vikarijata koji već postoje i koji će nastajati. To zajedničko, opće pravo ostati će na snazi sve do proglašenja apostolske konstitucije Ivana Pavla II. *Spirituali militum curae*.

II. Propisi po kojima se ravna Vojni ordinarijat u Hrvatskoj

Vojni ordinarijat u Republici Hrvatskoj ravna se po sada važećim propisima općeg zakonodavstva, kao i svaki drugi vojni ordinarijat u svijetu, ali on ima i svoje vlastito partikularno pravo.

¹¹ O tome više u E. BAURA, *Legislazione sugli ordinariati castrensi*, Milano 1992., str. 3–4, 71 ss.

¹² AAS 43 (1951.), str. 562–565; o toj instrukciji vidi A. PUGLIESE, *Ordinarius militaris*, u 'Dictionarium morale et canonicum', (cura di P. Palazzini), vol. III (L–Q), Roma 1966., str. 491–494, gdje je naznačena i bibliografija. A. Pugliese kaže za tu instrukciju: »...quae disper-sae dispositiones et peculiaria statuta, a doctrina et a iurisprudentia iamdiu elaborata, in unum colligit, et merito habenda est veluti *Codex curae Castrensis* omnibus Statibus, in quibus ipsa viget ordinata et hierarchica, adplicandus« (str. 492).

¹³ To su: S. kongregacija za redovnike objavila je *Instructio de cappellanis militum religiosis* od 2. veljače 1955., u AAS 47 (1955.), str. 93–97; S. konzistorijalna kongregacija izdala je: *Formula servanda relatione de statu vicariatus castrensis conficienda* od 20. listopada 1956., u AAS 49(1957.), str. 150–163; *De sacrorum liminum visitatione a vicariis castrensibus peragenda* od 28. veljače 1959., u AAS 51 (1959.), str. 272–274; *Facultas audiendi confessiones militum cappellanis extenditur* od 27. studenog 1960., u AAS 53 (1961.), str. 49–50; ta četiri dokumenta navedena su i u CD, br. 43 – bilješka.

1) Opće zakonodavstvo

Drugi vatikanski sabor (1962. – 1965.) svakako je jedan od najvažnijih događaja XX. stoljeća za Crkvu. Dokumenti sabora premda nisu pravni tekstovi ipak imaju veliko značenje za crkveno pravo općenito, a onda i za 'ius novum condendum' s obzirom na duhovnu skrb za vojnike. Sabor poziva na preuređenje dosadašnjih odredbi što je i u samoj konstituciji istaknuto: »...došlo je vrijeme da se spomenute odredbe preurede kako bi bile snažnije i djelotvornije. Na to nas prije svega poziva Drugi vatikanski sabor koji je otvorio put prikladnijim poticajima za ostvarenje posebnih pastoralnih zadataka...«.¹⁴ Treba naglasiti da je već Sabor donio prve značajne promjene u svezi društvenih skupina koje trebaju posebnu duhovnu skrb. Što se tiče posebne brige za vojnike zbog posebnih okolnosti njihova života određeno je »neka se, prema mogućnosti u svakom narodu osnuje vojni vikarijat. Vikar i njegovi suradnici neka se u zajedničkoj suradnji s dijecezanskim biskupom neumorno posvete tom teškom poslu« te neka dijecezanski biskupi »dadnu vojnom vikaru dovoljan broj svećenika koji su prikladni za tu tešku službu i ujedno neka podupiru sve pothvate za unapređenje duhovnog dobra vojnika«.¹⁵ Uz to naglašeno je da se mogu osnivati »...posebne biskupije ili osobne prelature i slično, kojima se mogu dodjeljivati ili inkardinerati prezbiteri radi zajedničkog dobra cijele Crkve«.¹⁶

U duhu II. vatikanskog sabora *Zakonik kanonskoga prava* iz 1983. godine najprije u kan. 372 § 1 ističe opće načelo točne područne omeđenosti biskupije ili druge partikularne Crkve tako da obuhvaća sve vjernike koji stanuju na tom području ali predviđa u § 2, ako to korist savjetuje, na istom području da se mogu osnivati i partikularne Crkve različite po obredu vjernika ili po čemu drugom.¹⁷ Vojni ordinarijat pripada toj zadnjoj mogućnosti. U Zakoniku se ne spominje 'vojni ordinarijati' ili 'vojni ordinariji' već samo 'vojni kapelani' o kojima se u kan. 569 kaže da »se ravnaju prema posebnim zakonima«.

II. vatikanski sabor, novi *Zakonik kanonskoga prava* te »velike promjene koje su se dogodile – »ne samo što se tiče vojničkog zanimanja i posebnih životnih uvjeta u vojsci, već i s obzirom na opći stav i razumijevanje današnjeg društva

¹⁴ DSV, str. 9–10.

¹⁵ CD, br. 43.

¹⁶ II. vatikanski sabor, Dekret o službi i životu prezbitera '*Presbyterorum ordinis*', br. 10. O razlici između osobne prelature i vojnog ordinarijata vidi G. GHIRLANDA, *De differentia Praelaturam personalem inter et Ordinariatium militare seu castrensem*, u *Periodica de re morali canonica liturgica*, vol. LXXVI, fasc. II, Rim 1987., str. 219–251.

¹⁷ U kann. 372 § 2 i 373 je naglašeno da samo vrhovna crkvena vlast može osnovati partikularnu Crkvu pošto pita za mišljenje biskupske konferencije kojih se to tiče.

prema biti i zadacima oružanih snaga u ljudskoj zajednici¹⁸ – traže preuređenje zakonodavstva o duhovnoj skrbi za vojnike.

U pokoncilsko vrijeme u mnogim državama već su postojali vojni vikarijati koji nisu bili među sobom povezani. Tijekom vremena sve više osjećala se potreba da se njihov pastoralni rad učini jedinstvenijim i povezanijim. Na I. međunarodnom skupu vojnih vikara održanom u listopadu 1980. godine u Rimu predloženo je da se ustanovi pri Kongregaciji za biskupe središnji ured za koordinaciju svih vikarijata. Nakon savjetovanja sa stručnjacima i nakon što su sudionici II. međunarodnog skupa vikara 1984. godine dali svoje mišljenje Ivan Pavao II. je prihvatio i odobrio da se osnuje središnji ured. Kongregacija za biskupe izdaje dekret *Congruis mediis* od 22. veljače 1985. o osnivanju Središnjeg ureda za koordinaciju vojnih vikarijata.¹⁹

Ubrzo nakon toga biti će objavljen dokument čije će uredbe zamijeniti čitavo do tada važeće zakonodavstvo. Radi se o apostolskoj konstituciji Ivana Pavla II. *Spirituali militum curae*. Naime, na kraju te konstitucije papa kaže: »Želimo da ove naše uredbe vrijede i djeluju sada i u buduće, bez obzira na ... Konstitucije i apostolske odredbe koje su izdali naši predšasnici, i bilo koji drugi propis ili dokinuća vrijedan posebnog spomena.«²⁰ Izrada tog dokumenta zahtijevala je dugotrajan, mukotrpan rad mnogih. Prema prefektu Kongregacije za biskupe kard. Bernardinu Gantinu²¹ bili su učinjeni slijedeći koraci: Na II. međunarodnom skupu vojnih vikara u travnju 1984. godine usvojena su načela na kojima će se temeljiti kasniji rad; zatim u lipnju iste godine papa imenuje stručno povjerenstvo

¹⁸ DSV, str. 10.

¹⁹ Usp. AAS 77 (1985.), str. 1091–1092. Zadaća ureda je jasno naznačena: »Huius officii erit instructionem *Sollemne semper*, quae in praesens vigere pergit, ad *Codicis iuris canonici* normas accommodare et deinde statuta vicariatuum castrensiu iam nunc existentium recognoscere eorumque erectionem promovere iis in nationibus ubi adhuc desiderantur. Ipsius erit insuper accuratas de singulis vicariatus notitias sibi comparare et frequentes cum iisdem relationes fovere, ut eorum actionem pastorem aptis coordinationibus mediis adiuvet. Promovebit quoque et congrue componet opportuna incepta operamque feret ut mutuae faveat communicationi inter diversos vicariatus tum programmatum tum rerum experientia acquisitarum. Fovebit etiam et convenienter parare curabit vicariatuum castrensiu statis temporibus conventus ex toto orbe necnon congregationis personam geret in conventibus quibuslibet qui intra fines continentium vel minoris cuiusdam regionis habebuntur.«

²⁰ DSV, XIV, str. 14. O vojnom ordinarijatu u novoj Konstituciji, s naznačenom bibliografijom, vidi J. L. GUTIÉRREZ, *De ordinariatus militaris nova constitutione*, u *Periodica de re morali canonica liturgica*, vol. LXXVI, fasc. II, Rim 1987., str. 189–218; G. GHIRLANDA, *Ordinariatus militare o castrense*, u *Nuovo Dizionario di diritto canonico* (a cura di C. CORRAL SALVADOR,...), Cinisello Balsamo (Milano), 1993., str. 733–736.

²¹ Usp. B. GANTIN, *Per una più efficace cura spirituale dei militari*, u *'L' Osservatore Romano'*, br. 106, Lunedì-Martedì 5–6 Maggio 1986., str. 6.

koje izrađuje nacrt općeg zakona o vojnim vikarijatima imajući u vidu teološke, pravne, pastoralne i povijesne probleme; izrađeni nacrt se zatim šalje svim vikarima da oni dadnu svoje mišljenje; zatim povjerenstvo proučava pristigle primjedbe i izrađuje dokument koji prosljeđuje Ivanu Pavlu II. koji ga svojim autoritetom potvrđuje i naređuje da se objavi. Bilo je to 21. travnja 1986. godine. Ta apostolska konstitucija Ivana Pavla II. počinje riječima *Spirituali militum curae* i nosi taj naslov. Određeno je da stupi na snagu 21. srpnja 1986. godine. Sa stoji se od uvoda i četrnaest odredbi te želi biti 'okvirni zakon'²² po kojem će se ravnati već postojeći vojni vikarijati i oni koji će u budućnosti biti osnovani. Taj 'okvirni zakon' upotpunit će statuti koje će odobriti Apostolska Stolica, poštujući sklopljene ugovore između Svete Stolice i država. Dakle, Apostolsku konstituciju nadopuniti će partikularno pravo.

Spomenuta apostolska konstitucija sadrži dosta novosti s obzirom na prijašnje zakonodavstvo o duhovnoj skrbi za vojnike. Ponajprije promjenjeno je samo ime institucije – više se ne govori o 'vojnim vikarijatima' nego o 'vojnim ordinarijatima' ili 'stožernim ordinarijatima'; tom promjenom naglašena je važnost i vlast tih ustanova. Naime, ime 'vikarijat' označuje da je vlast 'vikara' zamjenička (potestas vicaria) tj. vlast se izriče ne u vlastito ime nego u ime rimskog prvosvećenika. Sada vojni ordinarij ima vlastitu, redovitu vlast (potestas ordinaria propria), kako za unutarnje tako i za vanjsko područje²³; jasno da to ne umanjuje njihov odnos podređenosti papi. Što se tiče naravi vojnog ordinarijata on je pravno izjednačen s biskupijom ili partikularnom Crkvom. Stoga se na njih primjenjuju iste odredbe *Zakonika kanonskoga prava* (1983.) kao i na biskupije. Novost je također da je vojni ordinarij, u pravilu, biskup sa svim pravima i obvezama koje ima dijecezanski biskup.²⁴ On pravno pripada biskupskoj konferenciji one države u kojoj je sjedište ordinarijata.²⁵ On je vlastiti ordinarij, ima osobnu jurisdikciju nad osobama koje pripadaju ordinarijatu pa i onda kada se nalaze izvan državnih granica.²⁶ Ipak treba naglasiti da je ta vlast skupna (kumulativna) s vlašću mjesnog ordinarija jer »osobe koje pripadaju vojnom ordinarijatu jesu i članovi one mjesne Crkve kojoj po mjestu stanovanja ili obredu pripadaju«.²⁷ Novost je da Konstitucija dopušta vojnom ordinarijatu da uz dopuštenje Svete Stolice može podići sjemenište i pripustiti ređenju za vojni ordinarijat, a može i

²² Upravo te riječi 'legge-quadro' upotrijebio je kard. Gantin predstavljajući Konstituciju – usp. isto, str. 6.

²³ Usp. DSV, IV, 2–3.

²⁴ Usp. DSV, II, 1.

²⁵ Usp. DSV, III.

²⁶ Usp. DSV, IV, 1.

²⁷ DSV, IV, 3.

druge klerike inkardinirati.²⁸ Konstitucija proširuje broj osoba koje uživaju pastoralnu brigu vojnog ordinarijata.²⁹ Određeno je da vojni ordinarijati ovise ili o Kongregaciji za biskupe ili o Kongregaciji za evangelizaciju naroda.³⁰ Novost je da mogu imati i vlastiti sud.³¹

Apostolska konstitucija *Duhovna skrb za vojnike* jest 'okvirni zakon' i to opći; taj zakon jest postkoncilski a nastao je pod utjecajem i na temelju II. vaticanskog sabora i u njegovu svjetlu, duhu ga treba tumačiti. Konstitucija uzima u obzir i dugotrajno iskustvo Crkve o dušobrižništvu za vojnike. Proglašenju tog zakona prethodilo je proglašenje novog *Zakonika kanonskoga prava* čije mnoge odredbe vrijede i za vojne ordinarijate. Taj 'zakon' o vojnim ordinarijatima je namjerno izostavljen iz spomenutog *Zakonika*. Konstitucija, dakle, popunjava prazninu koja se nalazi u *Zakoniku kanonskoga prava*. No premda je to opći, posebni, papinski zakon koji važi za sve vojne ordinarijate (već postojeće i koji će nastajati) ipak to nije kompletno zakonodavstvo. Naime, zbog različitih okolnosti u kojima se nalaze pojedini ordinarijati namjerno je načinjen samo 'okvirni zakon' koji treba nadopuniti odredbama statuta.³²

2) Partikularno zakonodavstvo

U samoj apostolskoj konstituciji *Duhovna skrb za vojnike* u uvodnom dijelu je istaknuto da zakoni »ne mogu za sve narode biti isti, budući da broj katolika koji se obvezuju na vojnu službu nije apsolutno ni relativno posvuda jednak i budući da se prilike u pojedinim mjestima međusobno rezlikuju« stoga »uz opće odredbe« za sve vojne ordinarijate, koje sadrži Konstitucija treba »nadopuniti statutima koje Apostolska Stolica donosi za svaki pojedini Ordinarijat«. ³³ Već sama Konstitucija traži da se u tim posebnim statutima donesu detaljni propisi u svezi pitanja koja ona postavlja. Tako npr. gdje će biti crkva i kurija, o potrebnom broju i položaju službenika, kako postupiti u slučaju kada je stolica 'prazna' ili 'zapriječena', donijeti odredbe o pastoralnom vijeću, koje knjige treba voditi o dijeljenju sakramenata te o stanju osoblja,...? ³⁴ Dakle, na temelju općeg 'okvirnog zakona' treba donijeti partikularno pravo za svaki pojedini vojni ordinarijat.

²⁸ Usp. DSV, VI, 3–4.

²⁹ Usp. DSV, X.

³⁰ Usp. DSV, XI.

³¹ Usp. DSV, XIV

³² Usp. DSV, str. 10.

³³ DSV, str. 10.

³⁴ Usp. DSV, XIII, 1–6.

Osnivanje vojnog ordinarijata u Republici Hrvatskoj bilo je moguće³⁵ tek nakon što je naša Država postala neovisna i samostalna³⁶ i kad je bio potpisan *Ugovor između Svete Stolice i Republike Hrvatske o dušobrižništvu katoličkih vjernika, pripadnika oružanih snaga i redarstvenih službi Republike Hrvatske*.³⁷ Taj važan, povijesni događaj za našu Crkvu i Državu zbilo se 19. prosinca 1996. godine. Ugovor su potpisali³⁸ u Zagrebu u ime Svete Stolice mons. Giulio Einaudi, apostolski nuncij, a u ime Republike Hrvatske dr. Jure Radić, potpredsjednik Vlade i predsjednik Državnog povjerenstva za odnose s vjerskim zajednicama. Taj međunarodni ugovor ratificirale su ugovorene strane u Vatikanu 9. travnja 1997. godine.³⁹ Spomenutim *Ugovorom* dogovoreno je da se osnuje Vojni ordi-

³⁵ Prije nego što je Hrvatska postala slobodna, neovisna i samostalna nije bila moguća neka sustavna pastoralna briga za vojnike. Pastoralni djelatnici su se na različite načine brinuli da vojnicima, pogotovo kad su polazili u vojsku, ne bi nedostajala duhovna pomoć. O dušobrižništvu vojnika prije II. svjetskog rata u Kraljevini S.H.S. i Kraljevini Jugoslaviji vidi H. MAKVIĆ, *Crkveno-pravni položaj vojnog svećenika*, Zagreb 1938. (pretskano iz *Katoličkog lista*, br. 13 i 14 god. 1938.); I. MUŽIĆ, *Katolička Crkva u Kraljevini Jugoslaviji*, Split 1978., str. 99-101 i passim. Nakon II. svjetskog rata bila je onemogućena svaka sustavna briga za vojnike zbog komunističke ideologije pa su se pastoralni radnici za njih brinuli kako su mogli i znali i to većinom tajno.

³⁶ Već na trećem saboru Hrvatske biskupske konferencije održane od 15. do 17. ožujka 1994. naši su biskupi zaključili da je potreba »da se u Hrvatskoj osnuje vojni ordinarijat pa će uputiti molbu Svetoj Stolici da pokrene uobičajeni postupak« – vidi SVHBK, br. 1 – 1994. (2), Zagreb, 21. prosinca 1994., str. 18; Članovi Povjerenstva HBK za odnose s državom izvjestili su Konferenciju, na zasjedanju 6.–9. lipnja 1995., »o procesu pregovora s državnom stranom... Završen je ugovor o vojnom ordinarijatu i njegovo potpisivanje očekuje se uskoro... hrvatske je biskupe posjetio dr. Jure Radić, ministar... i predsjednik komisije za odnose između Crkve i države... i izvjestio ih o nastojanjima oko izrade predviđenog ugovora...« – vidi SVHBK, br. 1 – 1995. (3), Zagreb 18. prosinca 1995., str. 21–22; na zasjedanju HBK od 12. do 14. ožujka 1996. biskupe je izvjestio krčki biskup mons. Josip Bozanić »o pripremama ugovora između Svete Stolice i Republike Hrvatske o pravnim pitanjima, ... te o vojnom ordinarijatu. Napomenuo je da nakon potpisivanja ugovora treba pripremiti predviđene provedbene dokumente« – vidi SVHBK, br. 1 – 1996. (4), Zagreb 20. prosinca 1996., str. 11.

³⁷ Tekst Ugovora nalazi se u SVHBK, br. 2 – 1996. (5), Zagreb, 28. prosinca 1996., str. 14–16 i u *Dokumenti...*, op. cit., str. 17–21.

³⁸ Ugovor su potpisali predstavnici dvaju subjekata međunarodnog prava pa stoga imaju vrijednost kao i drugi međunarodni ugovori koji nadilaze zakone države. Apostolska Stolica ili Sveta Stolica nije država Vatikan a niti Katolička Crkva nego je središnje, upravno tijelo Katoličke Crkve. Sveta Stolica zastupa Crkvu u pojedinim državama. U *Zakoniku kanonskoga prava* iz 1983. – kan. 361 doslovno stoji: »Pod nazivom Apostolska Stolica ili Sveta Stolica ... dolaze ne samo rimski prvosvećenik nego i Državno tajništvo, Vijeće za javne crkvene poslove i druge ustanove Rimske kurije...«.

³⁹ U isto vrijeme bili su potpisani i Ugovori o pravnim pitanjima te o suradnji na području odgoja i kulture; o tome vidi N. ETEROVIĆ, *Ugovori između Svete Stolice i Republike Hrvatske, u Crkva u svijetu*, XXXII, br. 2, Split 1997., str.181–186. Četvrti *Ugovor između Svete Stolice i*

narijat u Hrvatskoj te uredi duhovna skrb katoličkih vjernika, pripadnika oružanih snaga i redarstvenih službi.⁴⁰ Time je i u našoj Državi Katolička Crkva dobila pravni okvir za javno djelovanje među »službenicima sigurnosti i slobode naroda«.⁴¹ Nakon što je Ugovor stupio na snagu već 25. travnja 1997. konstitucijom *Qui successimus* osnovan je Vojni ordinarijat u Hrvatskoj. U *Buli o osnutku* je istaknuto: »...budući da je između ove Apostolske Stolice i Hrvatske vlade sklopljen svečani ugovor o pružanju duhovne pomoći na stalan i pouzdaniji način onim Kristovim vjernicima istog naroda koji pripadaju kopnenim, pomorskim i zračnim snagama te čuvarima javnog reda i mira, čini nam se vrlo prikladnim osnovati vojni ordinarijat za spomenute vjernike ... ovom ispravom... osnivamo Vojni ordinarijat u Hrvatskoj...«.⁴² Istog dana papa Ivan Pavao II. imenuje, dosadašnjeg naslovnog strumničkog i pomoćnog zagrebačkog biskupa, msgr. Juraja Jezerinca prvim Vojnim ordinarijem u RH.⁴³ Tako se i Hrvatska pridružila onim zemljama u kojima postoje vojni ordinarijati. Do 31. prosinca 1998. godine

Republike Hrvatske o gospodarskim pitanjima bio je potpisan 9. listopada 1998. – talijanski i hrvatski tekst toga ugovora vidi u SVHBK, br. 3 – 1998. (10), Zagreb, 30. prosinca 1998., str. 3–12; o tom Ugovoru vidi N. ETEROVIĆ, *Ugovor između Svete Stolice i Republike Hrvatske o gospodarskim pitanjima, u Crkva u svijetu*, XXXIV, br. 1, Split 1999., str. 78–94.

⁴⁰ U dokumentima vezanim uz Vojni ordinarijat u Hrvatskoj govori se o pripadnicima oružanih snaga i redarstvenih službi koji su 'katolici', 'katolički vjernici', 'vjernici katolici', 'Kristovi vjernici' a ne spominju se Crkve: 'latinska Crkva', 'istočne Katoličke Crkve' 'zapadna', 'istočna', 'Rimokatolička' ili kod nas postojeća 'Grkokatolička', ne spominju se niti 'pripadnici različitih obreda' pa se postavlja pitanje da li svi katolici, bez razlike, koji su u sastavu vojno-redarstvenih snaga... u RH, spadaju pod jurisdikciju Vojnoga ordinarijata? Smatramo da pripadaju, premda nisu izričito spomenuti, nabrojani jer je Vojni ordinarijat za sve vjernike pripadnike oružanih snaga i redarstvenih službi... Možda bi se trebao dati službeni odgovor, tumačenje. Naime, u tisku spominju se vjernici »rimokatoličke vjeroispovijesti u trajnom ili privremenom sastavu vojno redarstvenih snaga u RH« (*Predgovor u Dokumenti...*, op. cit., str. 5), zatim »Ugovorima između Svete Stolice i Republike Hrvatske ... što se odnosi na duhovnu skrb za rimokatoličke vjernike i one koji to žele postati...«, pa »golema većina... priznaje se vjernicima i pripadnicima Rimokatoličke crkve...« (*Korizmeno-uskrсна poslanica...*, u *Obavijesti Vojnog ordinarijata*, Zagreb, travanj 1999., str. 9. Zanimljivo je da Statut Vojnog ordinarijata u Kanadi (francuska i engleska verzija) u 17.1 izričito spominje kao pripadnike ordinarijata i katolike istočnog obreda: »les fidèles qui sont militaires, y compris les militaires catholiques de rite oriental...« (u E. BAURA, *Legislazione...*, op. cit., str. 155; u Statutu Vojnog ordinarijata u Sjedinjenih Američkih Država katolici istočnih Crkava nisu spomenuti ali pripadaju pod jurisdikciju Vojnog ordinarijata – o tome vidi V. J. POSPISHIL, *Eastern Catholic Church Law*, New York 1996., str. 191-193.

⁴¹ II. vatikanski sabor, Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu '*Gaudium et spes*', br. 79; te riječi Sabora navodi doslovno DSV, str. 10.

⁴² *Bula o osnutku Vojnog ordinarijata u Hrvatskoj* – Tekst bule se nalazi u *Dokumentu...*, op. cit., str. 22–23.

⁴³ Tekst bule: latinski preslik i hrvatski prijevod vidi u *Dokumentu...*, op. cit., str. 24–25.

pravno je uređeno spomenuto dušobrižništvo u 33 države – navodimo vojne ordinarijate prema godini osnutka: Čile (1910.), Poljska (1919.–1947., 1991.), Italija (1925.), Njemačka (1933.), Peru (1943.), Kolumbija i Indonezija (1949.), Španjolska, Brazil i Filipini (1950.), Kanada i Južno Afrička Republika (1951.), Francuska (1952.), Velika Britanija (1953.), Nizozemska, Argentina, Belgija i Sjedinjene Američke Države (1957.), Dominikanska Republika (1958.), Austrija (1959.), Bolivija i Paragvaj (1961.), Uganda (1964.), Portugal (1966.), Salvador (1968.), Australija (1969.), Novi Zeland (1976.), Kenija (1981.), Ekvador i Koreja (1983.), Mađarska (1994.), Venecuela (1995.) i Hrvatska (1997).⁴⁴

Nakon tih značajnih događaja Kongregacija za biskupe, o kojoj ovisi znatniji dio vojnih ordinarijata⁴⁵, izdaje 22. rujna 1998. godine *Dekret o potvrdi Statuta Vojnog ordinarijata u RH*.⁴⁶ U *Dekretu* je naglašeno da općenite odredbe konstitucije *Duhovna skrb za vojnike* vrijede za sve ordinarijate ali je potrebno da se te »odredbe prikladnije tumače i da se osobito, prema prilikama vremena i mjesta, usklađuju po partikularnim zakonima ili posebnim statutima, odobrenim od Apostolske Stolice za pojedine Ordinarijate«. ⁴⁷ Svaki Vojni ordinarijat treba sam »prirediti primjerak svoga partikularnog zakona prema općim odredbama« spomenute Konstitucije ali tako da odgovaraju prilikama mjesta i vremena. Kongregacija za biskupe pošto je primila primjerak Statuta Vojnog ordinarijata RH i »pozorno pregledala, posavjetovavši se s istim Vojnim ordinarijem u vezi s unošanjem nužnih i potrebnih promjena« prikazala ga papi Ivanu Pavlu II. 17. rujna 1998. On tada povjerava spomenutoj Kongregaciji da se »Statut Vojnog ili Stožernog ordinarijata Republike Hrvatske, ovim istim dekretom javno proglašiti«⁴⁸ što je i učinjeno 22. rujna iste godine.

Statut se sastoji od Uvoda u kojem se poziva na sklopljeni *Ugovor o dušobrižništvu katoličkih vjernika, pripadnika oružanih snaga i redarstvenih službi RH* i na dekret o osnutku našeg Vojnog ordinarijata. Zatim je riječ o vojnom or-

⁴⁴ Usp. *Annuario Pontificio per l' anno 1999*, Città del Vaticano 1999., str. 1049–1057 (podaci su do 31. prosinca 1998. godine).

⁴⁵ Usp. DSV, XI; Apostolska konstitucija o Rimskoj kuriji *Dobri Pastir* iz 1988. godine, čl. 76. O Kongregaciji za evangelizaciju naroda ovise Vojni vikarijati u: Koreji, Indoneziji, Keniji, Novom Zelandu, Južno Afričkoj Republici i Ugandi – usp. *Annuario...*, op. cit., str. 1049–1057.

⁴⁶ Tekst *Dekreta* i *Statuta* nalazi se u SVHBK, br. 3 – 1998. (10), Zagreb 30. prosinca 1998., str. 13–17. i u *Dokumenti...*, op. cit., str. 27–34.

⁴⁷ *Dekret...*, u *Dokumenti...*, op. cit., str. 27.

⁴⁸ Isto, str. 28, gdje je također spomenuto da Kongregacija to čini na temelju kan. 30. *Zakonika kanonskoga prava* koji glasi: »Tko ima samo izvršnu vlast ne može donijeti opću odluku ... osim ako mu je to u posebnim slučajevima, prema pravnoj odredbi, izričito dopustio mjero-davni zakonodavac...«.

dinarijatu (I.) i o ordinariju (II.), o prezbiteriju vojnoga ordinarijata (III.), o kuriji (IV.) a na kraju u zaključnim odredbama (V.) je propisano da se »ostala pitanja odnosa između Vojnog ordinarijata i Ministarstava... urede Pravilnikom«. Statut stupa na snagu »njegovim objavljivanjem u službenom glasilu Hrvatske biskupske konferencije«. ⁴⁹

Iz rečenog je jasno da za pravilno tumačenje novih, općih propisa o vojnim ordinarijatima potrebno je uzeti u obzir statute pojedinih ordinarijata koji točno određuju, razvijaju i nadopunjavaju odredbe žokvirnog zakona' – apostolsku konstituciju *Duhovna skrb za vojnike*. Statute našeg Vojnog ordinarijata, kao i sve druge, izdaje Sveta Stolica. Njima, u najviše slučajeva, daje zakonsku snagu dekret Kongregacije za biskupe koja na temelju kan. 30. *Zakonika kanonskoga prava* daje do znanja da je dekret pravi zakon izdan od Kongregacije na temelju povjerene zakonodavne vlasti koja joj je izričito dana od vrhovnog autoriteta, tj. od pape. Dakle, statut Vojnog ordinarijata RH od časa postojanja je partikularni papinski zakon jer je on aktivni subjekt premda mu daje zakonsku moć, premda ga javno proglašuje Kongregacija. Dakle, statuti vojnih ordinarijata nisu statuti u pravom smislu riječi, kako ih definira *Zakonik kanonskoga prava* nego su to statuti u analognom smislu riječi. ⁵⁰

U čl. 10. *Ugovora između Svete Stolice i Republike Hrvatske o dušobrižništvu katoličkih vjernika, pripadnika oružanih snaga i redarstvenih službi* je naglašeno: »Naknadnim sporazumom između Vlade Republike Hrvatske, koju će zastupati nadležna ministarstva, i Hrvatske biskupske konferencije, priredit će se Pravilnik, s razrađenim pojedinostima, o djelovanju Vojnog ordinarijata«. Na tu odredbu, o potrebi izrade Pravilnika, poziva se i Statut našeg Vojnog ordinarijata. ⁵¹ *Pravilnik o ustrojstvu i djelovanju Vojnog ordinarijata u Republici Hrvatskoj* potpisali su 3. prosinca 1998. predsjednik Hrvatske biskupske konferencije msgr. Josip Božanić te ministri obrane Pavao Miljavac i unutrašnjih poslova

⁴⁹ Statut je objavljen u spomenutom glasilu 30. prosinca 1998. U *Dekretu* Kongregacije je određeno: »Pod vidom propisa kan. 8 § 2 ZKP-a ovi Statuti Vojnog ordinarijata neka stupe na snagu poslije navršenog jednog mjeseca od njihova objavljivanja, što će se, dakako javiti putem obavijesti istog Vojnog ordinarijata ili Hrvatske biskupske konferencije« (*Dokumenti...*, op. cit., str. 28).

⁵⁰ Naime to je vidljivo iz definicije koju donosi kan. 94: »Statuti su, u pravom smislu, uredbe izdane prema pravnoj odredbi u skupnostima bilo osoba bilo stvari, a kojima se određuju njihova svrha, uređenje, upravljanje i način djelovanja«; o tome više E. BAURA, *Legislazione...*, op. cit., str. 10–11.

⁵¹ U čl. 23. Statuta doslovno piše: »Ostala pitanja između Vojnog ordinarijata, Ministarstva obrane i Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske uredit će se Pravilnikom (usp. čl. 10. *Ugovora*)«.

Ivan Penić. Pravilnik je stupio na snagu danom donošenja.⁵² Svrha je Pravilnika – kako je to naglašeno u čl. 1. – da »na prikladan način uredi sustavnu provedbu duhovne skrbi za vojnike katolike, pripadnike oružanih snaga i redarstvenih službi ... te da uredi suradnju između djelatnika Vojnog ordinarijata i odgovornih osoba u oružanim snagama i redarstvenoj službi RH«. Pravilnikom se uz to uređuju »osnove ustrojstva, djelovanja i nadležnosti Vojnog ordinarijata radi vjerske pouke i duhovne skrbi« onih koji mu pripadaju (čl. 2.). Pravilnik uređuje samo 'osnove ustrojstva' ordinarijata, a detaljan ustroj Vojnog ordinarijata potpisali su 4. prosinca 1998. msgr. Juraj Jezerinac, vojni ordinarij i Pavao Miljavec, ministar obrane.⁵³

Apostolska konstitucija *Duhovna skrb za vojnike* traži: »Prezbiterско vijeće neka ima vlastite, od Ordinarija odobrene statute, poštujući odredbe Biskupske konferencije«. ⁵⁴ *Statut prezbiterског vijeća Vojnog ordinarijata u RH* je načinjen, a »stupa na snagu ad experimentum na tri godine kad ga odobri vojni ordinarij i objavi u Službenom vjesniku Vojnog ordinarijata«. ⁵⁵

Zaključak

Crkva se prema dušobrižništvu vojnika od samih početaka odnosila s dužnom pozornošću zbog posebnih okolnosti njihova života i djelovanja. Tijekom povijesti nastojala je na različite načine – imajući u vidu potrebe osoba, vremena i mjesta – pa i preko zakona što bolje urediti duhovnu skrb za vojnike. Odredbe su se mijenjale, a promjene u zakonima bile su odraz promjena koje su minulih stoljeća zahvatile svijet, spomenutu službu – vojnički život, a posebno odraz su poimanja Crkve o sebi samoj i njezinoj ulozi u svijetu. Današnje zakonodavstvo o vojnim ordinarijatima – kojim je sustavno uređena pastoralna skrb za vojnike – rezultat je II. vatikanskog sabora, velikih promjena koje su se dogodile »ne samo što se tiče vojničkog zanimanja i posebnih životnih uvjeta u vojsci, već i s obzirom na opći stav i razumijevanje današnjeg društva prema biti i zadacima oružanih snaga u ljudskoj zajednici« a također i novog *Zakonika kanonskoga prava*.⁵⁶

⁵² Tekst *Pravilnika* u SVHBK, br. 3 – 1998. (10), Zagreb, 30. prosinca 1998., str. 18–23 i u *Dokumenti...*, op. cit., str. 35–43.

⁵³ Usp. *Dokumenti...*, op. cit., str. 49.

⁵⁴ DSV, VI, § 5.

⁵⁵ Statut je objavljen u *Obavijesti Vojnog ordinarijata*, Zagreb, travanj 1999., str. 12–18.

⁵⁶ DSV, str. 9–10.

Vojni ordinarijat u Hrvatskoj osnovan je 25. travnja 1997. godine. On, kao i svaki drugi, ravna se prema općem i partikularnom zakonodavstvu. Postoji hijerarhija među tim zakonima, različite vrste zakona treba povezati. Ponajprije dosta odredbi nalaze se u *Zakoniku kanonskoga prava* iz 1983. godine – on je opći zajednički zakon; zatim postoji 'okvirni zakon' a to je apostolska konstitucija *Duhovna skrb za vojnike* iz 1986. godine – ta Konstitucija je posebni (specifični) opći zakon za sve vojne ordinarijate. Postoji i partikularno zakonodavstvo za svaki pojedini vojni ordinarijat. Tu ponajprije spominjemo za naš Ordinarijat *Ugovor između Svete Stolice i Republike Hrvatske o dušobrižništvu katoličkih vjernika, pripadnika oružanih snaga i redarstvenih službi RH* iz 1996. sa njegovim odredbama; zatim *Statut Vojnog ordinarijata u RH* iz 1998. koji je papinski partikularni zakon za našu Državu – on opće odredbe Konstitucije tj. 'okvirnog zakona' nadopunjuje i prikladnije tumači prema prilikama vremena i mjesta; uz to spominjemo i *Pravilnik o ustrojstvu i djelovanju Vojnog ordinarijata u RH* s razrađenim pojedinostima o sustavnoj provedbi duhovne skrbi, o suradnji između djelatnika, odgovornih osoba, o osnovama ustrojstva, djelovanja i mjerodavnosti vojnog ordinarijata radi vjeske pouke i duhovne skrbi.

Svim ovi zakonima, bilo općim bilo partikularnim, želi se na prikladni trajan način urediti duhovna skrb za vjernike katolike, pripadnike oružanih snaga i redarstvenih službi Republike Hrvatske koji »predstavljaju posebnu socijalnu skupinu i trebaju, 'zbog posebnih okolnosti njihova života', konkretan i poseban oblik dušobrižništva«. ⁵⁷

⁵⁷ DSV, str. 9 – navode se riječi CD, br.43.

*Summary**LEGISLATION ABOUT MILITARY ORDINARIATES IN CROATIA*

The author of the article speaks of legislation which prescribes the spiritual care of Catholic believers who are members of the armed forces and police forces in the Republic of Croatia. They represent a particular social group, and because of their specific life circumstances they need their own particular form of spiritual care (Ap. kon. John Paul II, Spirituali militum curae, introduction). After the Holy See and the Republic of Croatia signed a bilateral agreement on the spiritual care of Catholic believers, members of the armed and police forces of the Republic of Croatia (1996), the Holy See established a Military ordinariate in Croatia on the 25th of April, 1997.

In the first part of the article, the author briefly discusses the spiritual care of soldiers through history, in order to discuss current valid legislation—whether general or specific—in the second part. This prescription is the result of the 2nd Vatican Council and the big changes which took place in the new Code of Canon Law.

Key words: *Military ordinariate, Croatia, general and specific legislation, spiritual care, armed forces, police forces.*